

Mato ZOVKIĆ

Simpozij o Crkvi i teologiji u današnjoj Europi

U gradu Cottbusu, oko dva sata vlakom jugoistočno od Berlina, Europska udruga za katoličku teologiju održala je simpozij od 28. do 30. travnja 2006. na temu "Crkva i teologija u današnjoj Europi: tradicije - izazovi - perspektive". Simpozij je bio namijenjen zajedničkom razmišljanju članova udruge iz bivših socijalističkih zemalja i njihovih kolega iz zemalja članica Europske zajednice. Odazvalo se oko 40 sudionika iz sljedećih zemalja: Irske, Belgije, Nizozemske, Švicarske, Francuske, Njemačke, Austrije, Rusije, Litve, Poljske, Češke, Slovačke, Mađarske, Slovenije, Hrvatske te BiH. Predstavnik Ukrajine najavio je svoje sudjelovanje, ali nije mogao do zadanog roka dobiti njemačku vizu.

Inicijativu su dali, simpozij planirali i vodili dr. Eligiusz Piotrowski s Katoličkog bogoslovnog fakulteta u gradu Jelona Gora (Poljska), i dr. Albert Franz s Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Dresdenu (Njemačka). Oni su s pozivom razaslali 9. veljače upitnik sudionicima s pitanjima o teološkim istraživanjima u zemlji iz koje sudionici dolaze te o teološki važnim vidovima djelovanja Crkve u tim zemljama. Veoma mali broj odgovorio je na upitnik do postavljenog roka 31. ožujka. Zato nije moguće bilo da njih dvojica načine pregled i analizu koju bi iznijeli pred sudionike, ali je rad simpozija unatoč tome bio zanimljiv i plodan. Možda upravo stoga što je naglasak bio na plenarnim raspravama nakon svakog predavanja i rada skupina.

Organizatori su mudro postupili što su dva ključna predavanja o situaciji Crkve u Europi danas povjerali dvojici iskusnih i široko obrazovanih laika. Prvi je govorio dr. Wladislaw Bartoszewski, poljski povjesničar i umirovljeni diplomat koji je tek nakon upokojenja socijalizma smio svojoj zemlji i Crkvi javno davati ono što ima. Iz vremena socijalizma u Rusiji ostala je posljedica da su ljudi izgubili povjerenje u suverenost Pravoslavne crkve koja se dala upregnuti u državne interese. U Poljskoj je između 10 % i 15 % svećenika zbog prisile ili dobrovoljno surađivalo s reži-

mom. Putin je bio na pravoslavnoj liturgiji ne zato što mu je stalo do vjere, nego što zna da njegovi državljani do pravoslavlja drže. Iako Europljani većinom ne prakticiraju crkvenu pripadnost, čežnja za duhovnim vrijednostima ipak postoji i to je izazov Crkvama. Zadaća je Crkve na oslobođenom Istoku misijski djelovati, a na slobodnom Zapadu vjeru oživljavati. Drugi je govorio dr. Joachim Meyer, katolik iz bivše Istočne Njemačke koji se vjerski i socijalno angažirao neposredno prije i nakon rušenja berlinskog zida. On je govorio o njemačkom iskustvu i europskim perspektivama za angažiranje laika u Crkvi u duhu Drugoga vatikanskog sabora. Bio je izabran za člana sinode biskupije Dresden-Meißen, zatim sinode svih katoličkih biskupija u bivšoj DDR 1971.-1975. Žali što su brojni svećenici i laici krivo shvatili *aggiornamento* Ivana XXIII. kao bezobzirni individualizam. Središnjim dokumentom Sabora smatra konsitucije *Lumen gentium* u kojoj je Crkva prikazana kao narod Božji što se sabire iz svih naroda svijeta te *Gaudium et spes* koja potiče laike na socijalno i političko djelovanje u pluralnom svijetu. Europski katolici uvjetovani su poviješću zemalja u kojima žive, ali je bitno živjeti pluralitet i zadržavati zajedničke katoličke stavove. Zato je potreban dijalog unutar Crkve i tko bi otklanjao dijalog, produbljivao bi međusobno nepovjerenje u Crkvi. Priznaje da su u eks-socijalističkim zemljama katolički laici još strukturalno slabi, ali ima sjajnih pojedinaca.

Ključno teološko predavanje održao dr. Peter Hünermann, umirovljeni profesor dogmatike na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Tübingenu. Napisao je 56 knjiga, sudjelovao u 137 zbornih djela i objavio 122 članka. Pisao je, između ostaloga, o crkvenom učiteljstvu prema Drugom vatikanskom saboru te o zadaći teologa u Crkvi. U nizu "Quaestiones disputatae" br. 144 izdao je 1993. god. knjigu *Das neue Europa. Herausforderung für die Kirche und Theologie*. Knjigu *Kompendium der Glaubensbekenntnisse und kirchlichen Lehrentscheidungen* uredio je zajedno s H. Hopingom i ona je kod Herdera doživjela 40 izdanja (posljednje 2005.). Inače je utemeljitelj Europske udruge za katoličku teologiju te je 1996. god. izdao knjigu *Gott - ein Fremder in unserem Haus? Die Zukunft des Glaubens in Europa* kao treću u nizu ove udruge (QD 165, Herder 1996.). Sada je njezin počasni predsjednik. Na liniji cilja Udruge, koja bi se po svojim aktivnim članovima željela katolički baviti pitanjima važnim za današnju i buduću Europu, govorio je o novim zadaćama katoličke teologije na našem kontinentu. U kasnijoj plenarnoj raspravi založio se za formaciju novih teoloških istraživača na razini Europe.

U radu skupina podijelili smo se na pet: Poljska, Zapadna Europa (Belgija, Nizozemska, Švicarska, Francuska), Njemačka, Južna Europa

(Austrija, Mađarska, Slovenija, Hrvatska, BiH), Sjevero-istočna Europa (Slovačka, Češka, Litva, Rusija). Svi smo se pitali o teološkoj situaciji u svojoj regiji i o pitanjima koja smatramo važnim za zajedničku katoličku budućnost u Europi.

Poljaci su nas izvijestili kako im je teško palo mišljenje kolega iz Zapadne Europe da u novom europskom ustavu ne treba preambula u kojoj bi bio spomenut Bog kao izvor i garant transcendencije (što postoji u ustavu Njemačke i Poljske). Ne mogu shvatiti što bi bila tolerancija u tom kontekstu i zašto strah od Boga koji bi razdvajao a ne povezivao Europljane. Također im nije shvatljivo sumnjičenje kršćanstva kao podloge europskom fundamentalizmu. Za njih bi Europa trebala biti zajedništvo domova, ne velika domovina svih. Ne mogu shvatiti zašto kolege sa Zapada smatraju da se religija i društvo trebaju strogo razdvajati. Postavili su pitanje, trebaju li profesori teologije biti i dušobrižnici svojih studenata, kao što je bio profesor Karol Wojtyła na Sveučilištu u Krakowu. Po njihovu uvjerenju profesori su i dušobrižnici, makar im to skraćivalo vrijeme za znanstveni rad.

Kolege iz sekcije “Zapadna Europa” postavili su sebi pitanje: “Što je europsko u našem shvaćanju samih sebe?” Odgovorili su: *otkrivanje* duše Europe u smislu da više ne bude ratova te da u Europi vlada pravedni mir. Ne radi se o *davanju* duše Europi, nego o otkrivanju duhovne dimenzije koja postoji u različitim narodima i Europi kao cjelini te o zaštiti toga duhovnog identiteta. To obuhvaća i ozbiljno prihvaćanje onih koji drugačije vjeruju ili misle. Pri tome su upotrijebili termin “iksisti”, tj. oni koji u nešto vjeruju, makar se ne poistovjećuju s kojom od organiziranih Crkava ili vjerskih zajednica. Oni smatraju da bi preambula sa spominjanjem Boga dovela do novih podjela, upravo stoga što pojedinci i skupine Boga različito shvaćaju. Pozdravljaju činjenicu što je sekularizacija uznapredovala u smislu da konfesionalne religije u Europi ne utječe dublje na društvo. Služe se terminom “organizirani laicitet” za javno mišljenje i ponašanje u Europi i smatraju da on ne bi smio postati nova vrsta “katoliciteta” ali nije bilo vremena da to pojasne ostalima koji drže da bi kršćanske korijene u identitetu Europe trebalo više uvažavati.

Njemačka sekcija govorila je o dioništvu kršćana u Europi i u tom smislu o prostoru u kojem katolička teologija treba sebe iznova naći. Katolički istražitelji i mislitelji trebali bi iz drugih znanosti preuzimati pojmove te ih ugrađivati u teološko razmišljanje. Pri tome bi trebali izdržati napetosti (Spannungen aushalten). Žale što još nema kreativnog susreta Istoka i Zapada u teologiji. Na konstataciju jednog prisutnog Poljaka da je skoro svaka druga disertacija kod njih o nekom njemačkom teologu, jedan

prisutni Nijemac upitao je da li je to polemiziranje s njemačkom teologijom ili otvaranje vlastitih kršćana za zdrave rezultate te teologije. Njemački teolozi postavljaju potrebu teologije da bude sposobna za pluralnost.

Mi iz sekcije "Južna Europa" govorili smo o potrebu "izmjene darova" u smislu da kolege sa Zapada s uvažavanjem saslušaju naše iskustvo pod socijalističkim režimom i da mi otvoreno uvažavamo njihovo iskustvo. Jedan je od nas izričito spomenuo teologiju koja studente uvodi u vjersničku praksu a ne stvara samo znanstvenike. Smatramo da bismo trebali upoznavati kršćanske korijene Europe i pitali smo se, pripadaju li i muslimani u te korijene. Na misao jednoga diskutanata sa Zapada da će Europa budućnosti biti postnacionalna zajednica vrednota, istaknuli smo potrebu čuvati vlastiti grupni identitet i poštivati razlike drugih. Mislimo da bi tome pridonosila razmjena profesora i studenata, što će nastupiti bolonjskim procesom. Pohvalili smo susrete razmjena i upoznavanja u Grazu.

Iz sekcije "Sjeveroistočna Europa" mene je najdublje impresionirao isusovac Victor Betancourt iz Južne Amerike, koji kao profesor djeluje u Rusiji. Iako je na predavljanju svoga rada na početku simpozija i u plenarnoj raspravi govorio talijanski, čuo sam ga kod stola kako tečno govori ruski. Dao je kratku sliku Ruske pravoslavne Crkve i katoličkih teologa u Rusiji danas. Pripadnici ove sekcije istaknuli su u zaključnom priopćenju da je religiozna situacija različita od zemlje do zemlje, da teolozi istražuju kršćanske korijene identiteta u svakoj od tih država te da u njihovim zemljama sada dolazi do polarizacije odnosa između Crkve i države. Kod njih opada broj kandidata na ministerijalno svećeništvo, ali ima sve više laika koji studiraju teologiju, a neki od laika već su i profesori teologije. Njima je sekularizacija koja napreduje u demokratskoj državi izazov na razmišljanje o zadaći teologije u sekulariziranom društvu.

Na kraju smo tražili korijenske natuknice za budućnost Udruge i zadaću katoličke teologije u Europi. Nastavit će se s ciklusom regionalnih susreta članova radi boljeg upoznavanja i predavljanja rezultata, ali i s kongresom svake treće godine. Pri tome bismo željeli obavještavati o projektima na kojima radimo te tražiti impulse za spremanje znanstvenih nasljednika. Na konstataciju nekih kolega da nama teolozima znanstvenici drugih struka postavljaju etička i druga pitanja koja su u njihovu radu aktualna, odgovoreno je da bi takva pitanja trebalo ozbiljno uvažavati i od njih teologizirati. Tu se postavlja potreba interdisciplinarnosti, jer nije dovoljno da se na razini Europe sastaju katolički teolozi pojedine discipline (bibličari, pastoralisti, liturgičari...). Pitali smo se također kako činiti plodnim ovo iskustvo pluralnosti prigodom susreta te bismo li trebali davati neke

izjave ili obavještavati javnost o svom radu. Udruga za sada ima bilten vijesti koje vodstvo izdaje elektronički te svoj časopis koji izlazi povremeno.

Od sudionika iz Francuske posebno sam zapazio profesoricu Odil Flechy koju sam vidao na simpoziju u Louvainu kada se raspravljalo o nekoj temi iz Novoga Zavjeta. Ona je bila profesorica klasičnih jezika i poželjela završiti studij teologije za svoju osobnu potrebu. Bila je tako uspješna da su je isusovci u Parizu zamolili kao vjernicu laikinju neka specijalizira Sveto Pismo na Papinskom biblijskom institutu u Rimu i doktorira kako bi na njihovom teološkom fakultetu predavala Novi Zavjet. Doktorirala je jednom temom iz Djela apostolskih, sada predaje kod isusovaca u Parizu i piše također o trećem evanđelju. U plenarnoj raspravi govorila je na talijanskom.

Napominjem da je Hrvatska sekcija europskog društva za katoličku teologiju registrirana kao nevladina udruga u Republici Hrvatskoj kojoj je izabrani moderator dr. Nediljko Ante Ančić, profesor fundamentalne i ekumenske teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu i urednik časopisa *Crkva u svijetu*. Članovi plaćaju članarinu od 50 eura godišnje. Nas četvorica profesora Vrhbosanske teologije članovi smo Hrvatske sekcije i trudimo se sudjelovati barem na godišnjem susretu članova. Ako ima još zainteresiranih kolega, mogu se izravno javiti profesoru Ančiću u Split (e-mail: nediljko.ancic@kbf-st.hr). Bude li nas petnaestak zainteresiranih, mogli bismo osnovati Sekciju BiH europskog društva za katoličku teologiju.